

Список використаних джерел

1. Булыко А. Н. Большой словарь иностранных слов. 35 тысяч слов. Изд. 3-е, испр., перераб. Москва: Мартин, 2010. 704 с.
2. Криминологія: навч. посібник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужу. Київ: Атіка, 2009. 312с.
3. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 238.
4. Колб Р. О. Банківська установа як суб'єкт запобігання злочинам: дис. ...канд.юрид.наук: 12.00.08. Запоріжжя: КПУ, 2021. 289 с.

Корзун Андрій Сергійович,

ад'юнкт кафедри оперативно-розшукової
діяльності Національної академії
внутрішніх справ

НЕНАСИЛЬНИЦЬКІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ МАСОВИМ ЗАВОРУШЕННЯМ

Анотація. Доповідь присвячена визначенню засобів та форм ненасильницької протидії масовим заворушенням, а також формуванню типового алгоритму такої протидії.

Summary. The report is devoted to the methods and forms of nonviolent counteraction to mass disorders' definition as well as to the formation of a typical algorithm of such counteraction.

Ключові слова: насильницькі протести; злочинний натовп; політичне керівництво; ненасильницька протидія; силове припинення;

Досвід різних країн світу засвідчує, що протидію масовим заворушенням слід розмежовувати на насильницьку та ненасильницьку. Насильницька протидія є реакцією держави та її правоохоронних органів на факти вчинення масових заворушень. Її зміст зводиться до силового припинення (придушення) масових заворушень за подальшим затриманням та притягненням до кримінальної відповідальності їх організаторів та активних учасників.

Серед способів дій органів правопорядку з силового припинення масових заворушень виокремлюють контактні і неконтактні.

Неконтактні способи припускають вплив сил правопорядку на натовп на відстані – за допомогою використання спеціальних технічних та інших, передбачених законом, засобів (водометів, газів, мильної піни і ін.). Серед іншого на особливу увагу заслуговують транспортні засоби, що оснащені інфразвуковими випромінювачами. Їх екіпажі захищені звукоізоляцією, спрямовують низькочастотні інфразвукові хвилі у натовп, що має своїм наслідком виникнення у

присутніх підсвідомого страху та бажання покинути місце події [1, 385–389]

Застосовуючи зазначені засоби, сили правоохоронних органів поступово переміщують натовп в заданому напрямку, розосереджують і розсіюють її учасників. Одночасно ведеться документування протизаконних дій, збір доказів, які викривають винних, а потім проводиться затримання правопорушників (як правило, після розсіювання і розосередження натовпу). Перевагою неконтактних способів є те, що кінцевий результат (припинення масових заворушень) досягається з найменшими втратами цивільного населення і сил правопорядку. Якщо при контактних способах неминуча рукопашна сутичка, що призводить до зростання агресивності натовпу і стає причиною важких травм, то неконтактні способи по своїй суті безкровні [1, 385–389]

Контактні та неконтактні методи можуть використовуватися як окремо, так і спільно.

Відповідно до результатів проведених нами досліджень, застосування як контактних, так і безконтактних методів придушення масових заворушень має своїми наслідками травмування їх учасників та правоохоронців. При цьому досить часто правоохоронці виходять за межі закону, захоплюючись застосуванням силових методів. Як наслідок, з'являються жертви поліцейського насильства, що призводить до ескалації конфлікту та зростання масштабності заворушень. Інколи організатори заворушень навмисно провокують правоохоронців на застосування сили або соціальний конфлікт набирає обертів. Більше того, для збільшення хвилі насильницьких протестів можуть використати заздалегідь підготовану «сакральну» жертву.

Тож цілком природною є перевага ненасильницьких методів протидії масовим заворушенням над насильницькими.

Міжнародний досвід свідчить, що профілактика масових заворушень, здебільшого, має здійснюватись на загально соціальному рівні через систему заходів соціального, економічного, етнокультурного характеру, що вживаються політичним керівництвом країни. Такі заходи, як правило, полягають у прийнятті та запровадженні у життя дієвих політичних, економічних та соціальних рішень, спрямованих на своєчасне вирішення окремих проблем життєдіяльності суспільства, зменшення соціальної напруги. Зазначені заходи, виконуючи широке коло завдань, в числі іншого, мають своїм результатом запобігання стихійним масовим заворушенням. Вони сприяють недопущенню формуванню етнокультурних, соціальних, економічних, юридичних, політичних та інших підстав для виникнення стихійних масових заворушень їх розгортання та поширення (або ліквідації або мінімізації таких підстав у разі їх виникнення).

Особливе місце у числі профілактичних заходів мають посідати юридичні, які уособлюють взаємозв'язок превентивної діяльності з

реактивною діяльністю держави. Йдеться про законодавче визначення масових заворушень та встановлення кримінальної відповідальності за участь у них та їх організацію.

Одночасно слід зауважити, що застосування загально соціальних (загально кримінологічних) заходів економічного, політичного і соціального характеру може становити проблему для політичного керівництва країни. До того ж коли заворушення інспіруються та фінансуються певними зовнішніми та внутрішніми силами, добре організовані [2], то навряд чи зазначені заходи спрацюють.

Оскільки організація масових заворушень, відповідно до кримінального законодавства багатьох країн кваліфікується як тяжкий злочин, їх правоохоронні органи уповноважені використовувати для протидії ним як різноманітні інструменти. Такі інструменти у різних країнах одержали різні назви (кримінальна розвідка, оперативно-розшукова діяльність, негласні розслідування, детективна діяльність тощо) та різне законодавче урегулювання. Проте, в основному, їх сутність зводиться до того, що з метою захисту суспільства і держави від протиправних посягань правоохоронні органи уповноважені вести ініціативний пошук інформації, яка може свідчити про підготовку чи вчинення злочинів.

Протидію масовим заворушенням слід поділяти на насильницьку та ненасильницьку.

Насильницька протидія, як правило, застосовується після початку масових заворушень та є реакцією поліції на цей факт. Вона полягає у застосуванні до протестантів фізичної сили, спеціальних засобів (водометів, газів, мильної піни, кийків, інфразвукових випромінювачів, світло-шумових гранат тощо), а у окремих випадках і зброї; затриманні окремих осіб та утриманні їх в умовах неволі, відповідно до положень національного законодавства. Така протидія масовим заворушенням: 1) небезпечна для життя та здоров'я протестантів й правоохоронців; 2) пов'язана з істотним обмеженням та порушенням порушення прав та основоположних свобод людини; 3) може викликати ескалацію насильства та поширення масових заворушень.

У сучасних умовах перевага повинна надаватися ненасильницькій протидії масовим заворушенням.

Ненасильницька протидія масовим заворушенням полягає у: 1) запобіганні виникненню насильницьких протестів за допомогою загально соціальних заходів; 2) своєчасному виявленні фактів підготовки масових заворушень та їх викриття; 3) припиненні спроб організувати масові заворушення; 4) налагодженні діалогу з учасниками мирних протестів, що мають тенденцію перетворення на насильницькі; 5) дезінформації та дезорганізації учасників масових заворушень після їх початку; 6) ефективному кримінальному переслідуванні організаторів та активних учасників масових заворушень.

Провідна роль у запобіганні виникненню насильницьких протестів належить політичному керівництву держав та його ефективній взаємодії з власними правоохоронними органами. У решті ж основна роль належить саме ефективній роботі правоохоронних органів, яка має проводитися у двох основних формах – гласній та негласній. При цьому застосування негласних форм може здійснюватися з тимчасовим обмеженням прав і основоположних свобод в частині збирання інформацію про особу без її згоди (у випадках коли наявна інформація про реальну загрозу для суспільства та держави).

Список використаних джерел

1. Фомин В. В. О некоторых вопросах предупреждения и пресечения массовых беспорядков. Уголовно-исполнительное право. 2019. Т. 14(1–4), № 4. С. 385–389.

2. Грібов М. Л., Пустовий О. О. Заходи оперативних підрозділів з протидії масовим заворушенням. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 2 (14). С. 231–246.

Коростельова Лілія Анатоліївна,
ад'юнкт Луганського державного
університету внутрішніх справ імені
Е. О. Дідоренка

COMPUTATIONAL SOCIAL SCIENCE: НОВИЙ ФОРМАТ РОЗВИТКУ КРИМІНОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація. У доповіді розкривається суть науки Computational Social Science як сучасної світової тенденції у суспільних науках, зокрема у кримінології. Здійснено аналіз поточного стану розвитку кримінологічних досліджень та встановлено, що сучасні дослідження потребують методологічного оновлення. Пропонуються використання методів обчислювальної соціальної науки для якісних перспективних кримінологічних дослідженнях.

Ключові слова: кримінологія, кримінологічні дослідження, Computational Social Science, Big Data.

Summary. The report reveals the essence of the current trend towards such a science as Computational Social Science, in particular in criminology. The analysis of the current state of development of criminological researches is carried out and it is established that modern researches need methodological updating. The use of methods of computational social science for qualitative perspective criminological researches is offered.

Keywords: criminology, criminological research, Computational Social Science, Big Data.